

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yirmeyah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5570 [1809/1810]

I

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9844

חֲתַנְקֵם נַפְשֵׁי; (ל) שְׁמַה וְשַׁעֲרֹתָה נְהִיתָה בְּאַרְץ; (לא) הַנְּבָאִים
נָבְאוּ בַשֶּׁקֶר וְהִפְתָּהֶם יָרְדוּ עַל־יְדֵיהֶם וְעַמִּי אָהָבוּ בְּן־וַמָּה תִּשְׁאוּ
לְאַחֲרֵיתָה;

ו (א) הָעֲזוּי בְּנֵי בְנֵי־מִקְרַב יְרוּשָׁלַם וּבְתַקוּעַ תַּקְעוּ שׁוֹפָר וְעַל־
בֵּית הַפָּרֶס שְׂאוּ מִשְׂאֵת כִּי רָעָה נִשְׁקָפָה כִּמְצַפּוֹן וְשֶׁבֶר גָּדוֹל;
(ב) הַנְּיָה וְהַמְעַנְנָה דְּמִיתִי בַת־צִיּוֹן; (ג) אֵלֶיהָ יָבֹאוּ רַעִים
וְעַדְרֵיהֶם תַּקְעוּ עָלֶיהָ אֲהֲלִים סָבִיב רָעוּ אִישׁ אֶת־יָדוֹ; (ד) קָדְשׁוֹ
עֲלֶיהָ

ר ש " י

דִּין יְהוֹס לַמַּעַן יִלְחִחוּ; (ל) שְׁמַה • תַּמְהוֹן • וְשַׁעֲרֹתָה • דְּבַר מַגִּנָּה לְכָל
זַמְּהוּ דְּבַר הַתַּמְהוֹן הַנְּבִיאִים נְבִיאִים שָׁקֶר וְאִזְמִירִים הוּוּ גִחְלִין וְזִנְסִין הַכֹּהֲנִים
שֶׁהֵם שׁוֹפְטֵי הָעָם וְנִגְשִׁיָּהֶם יָרְדוּ חַת הָעָם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים כְּלוֹמַר לְאַחֲרֵיהֶם כִּמוֹ
(שְׁמוּאֵל ב' ט"ז) וְהַמֶּלֶךְ עֹזֵבֵר וְכָל הָעָם עֹזְבָרִים עַל יְדֵי רוּדָף אַחֲרָיו אֲף כֹּהֵן
עַל יְדֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם לַעֲשׂוֹת כְּדַבְרֵי הַנְּבִיאִים;

ו (א) הָעֲזוּי בְּנֵי בְנֵי־מִקְרַב • לְלַבֵּת לַעֲרִיָּהֶם לְשִׁמּוֹר מִבְּנֵי־יָכֶס • בֵּית הַכֶּרֶם •
שֶׁמֶם מִקּוֹס הוּוּ • שְׂאוּ מִשְׂאֵת • נֶס לְהַקְבֵּץ וְלִסְלַחַם עַל נַפְשֵׁיהֶם; (ב) הַנְּוִה
וְהַמְעַנְנָה דְּמִיתִי • הַחֲרִיבִתִּי תִירְגַּמוּ יוֹגֵתָן לְשׁוֹן וְנִדְמוּ נְאוֹת הַשָּׁלוֹם (לְקַמֵּן
כ"ה) כְּרַמְתָּה אֲשַׁקְלוֹן (לְקַמֵּן מ"ז); (ג) רַעִים וְעַדְרֵיהֶם • מַשַּׁל הוּוּ
מַלְכִים

ב א ו ר

בְּתוֹכוֹ • (הכ"ל) • וְלִדְעַת דַּס"ז"ל הוּוּ שֶׁמֶם מִקּוֹס, וְעַל פִּי תַרְגּוּמִי בַל"א • וְרַחֵם בְּמִצּוֹחַ הַסֶּפֶר •
שְׂאוּ מִשְׂאֵת • זְקוּפוֹ עֲמִמִּיא סְמוּתָא • (הַכְּסֵדִי) • וְהִכָּה לְדַעְתוֹ מִלֵּת מִשְׂאֵת הוּוּ מַעֲנִין
שׁוֹרֵם כֶּסֶף, וְזִמְרָה פִּה עַל נֶס הַזְּקוּף לַמַּעֲלָה, בְּמִקּוֹס רֶסֶת גִּשָּׁא, לְאוֹת לַעֲם, שִׁתְּמַסְפֵּי
וְיִתְקַבְּלוּ, לְהַלְחֵם עַל כַּפְּסֵיתָם • וְאִלּוּ כְּלוּהֶם דַּס"ז"ל, וְכֵן מִתּוֹרַם כַּל"א • וְלִדְרָקוֹ לְדֶרֶךְ
אַחַר בּוֹה • נִשְׁקָפָה • כְּרַחֲתָה וְכַגְּלֵתָה, עֵתָה תִּבְנוּ • (דַּרְק"ן) • מְצַפּוֹן • הוּוּ כַּבֵּל, שֶׁהִיא
לְכַסֵּף • (הכ"ל) • (ב) הַנְּוִה • יֵאֵתָא • (הַכְּסֵדִי) • וְכֵן בִּיאַר רַבִּי יְהוּדָה פִּי' צ"כ"ע, וְעַל
פִּי זֶה תַרְגּוּמִי בַל"א • וְהַמְעַנְנָה • וּמִסְנַקְתָּא • (הַכְּסֵדִי) • דְּמִיתֵי וְגו' • פֶּעַל יִזָּא, כְּמוֹ אִם
הוּוּ מִן הַדְּגוּם, דְּמִיתִין רַעִיָּתִי (זֵרָא ט'), כְּלוֹמַר, דְּמִיתִי בְּתַיִן לְאַשָּׁה, הַבּוֹהֶה וְהַמְעַנְנָה,
וְהִכָּה אֲנִי רֹאֶה, שִׁבְאוּ אֵלֶיהָ רַעִים וְעַדְרֵיהֶם, לְהַסְרִיבָהּ, וְאִדְוִי אֲנִי, וְכִדְמוּ לְבַרְכָה,
פִּינֵשׁ דְּמִיתִי כְּרַתִּי, כְּמוֹ (הַזְּעַד' וי"ו) כְּרַמוּ עִמִּי • (מְדַבְרֵי דַרְק"ן) • וְאַנְכִי תַרְגּוּמִי עַל פִּי
דַּעַת הַרִי"ק ס"ז"ל • (ג) אֵלֶיהָ וְכו' • הַמַּשַּׁל הַמַּלְכִים, הַנְּבִיאִים אֵלֶיהָ, לְהַסְרִיבָהּ, לְרַעִים,
וְהַעֲדִירִים הֵם חֵילֵי הַסּוֹבְבֵי אֵתָם, וְכַמּוֹזָה רַבִּים בְּמִקְרָא, וְהַמַּשַּׁל הַמַּלְכִים וְהַנְּבִיאִים לְרַעִים,
זֶה עַם לְבָאֵן, כְּמוֹ (זְכַרְיָהוּ י"א י"ז) הוּוּ רַעִי הַלְּלִיל, וְכַתִּי לְכֶם רַעִים כְּלָבִי (לְמַעַלְהָ מֵהָ
ג' ט"ו), וְהַדְּמוּיִם לְהֵם • (מְדַבְרֵי דַרְק"ן) • יָבֹאוּ וְגו' • לְהִי תַקֵּן מַלְכֵן וּמַסְרִיבֵתָן • (הַכְּסֵדִי) •
דְּעוּבֵי' • אֲכַלּוּ • (רַס"י) • וּבְנִאֲמַת מִלֵּת רָעוּ בְּמִקּוֹס הוּוּ אֵינְפָה זֶה מִמַּשְׁמַע הַקְּבִלִי, שֶׁהוּוּ
עֲנִין מַרְעָה בְּהַמּוֹת, וְפִה הוּוּ דִּיבּוֹר מַשְׁלִי (מַעֲטָאֵאֲרִישׁ), מוֹסְנוֹת עַל מִלֵּת רַעִים
וְעַדְרֵיהֶם, הַמּוֹכְרוֹת כְּרַחֲתָה הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּם נֶס עַל עֲנִין מִדְּקָן וְהַרִיבָה •

ירמיה ו

עליה מלחמה קומו ונעלה בצהרים אוי לנו כי פנה היום כי ינטו
צדלי ערב : (ה) קומו ונעלה בלילה ונשחיתה ארמנתיה :
(ו) כי כה אמר יהוה צבאות צבאות פרחו עצה הה רפה ושפכו על-
ירושלם סללה היא העיר הפקר פלה עשק בקרבה : (ז) כהקיר
בזר מיניה בין הקרה רעהה חכם ושד ישמע בה עלפני רתמיד
חלי ומפה : (ח) הוסירי ירושלם פדתקע נפשי כמד פן אשימד

שממה

ר ש י

מלכים וחילותיהם : רעו . אכלו : את ידו . את מקומו סביבו : (ד) קדשו .
זמנו : אוי לנו . לעת פנות היום . כאשר פנה לעת ערב היתה האור בבית
המקדש : (ו) כרתו ענה . לא מפיקה"א והוא לשון עץ שאין לו כריחה נופל
על הענה וענה האמור כאן לשון הרבה עניס כמו דגס לשון דגים הרבה :
העיר הפקר . שגאה פקודתה : (ז) כהקיר . ל' מקור : ציר . נחר וכן
הקרה

מ כ ל ל י ו פ י

הראשונה מן הדומות היא ופתח וכן כל גללי שנמקרא כי לא רשם : (ו) כרחו , נחירק פ"א
הפועל : עצה , הה"א רפה והיא ה"א הנקבה ואיננה כנוי : סללה , ענין הרמה והגנה
והעץ שמרימין עליו האבנים ומשליכין אותם בתיך העיר נקרא כן כמו שאמר כרתו ענה ושפכו
על ירושלים סללה , ויונתן חרגם מליתא ומליתא הוא מל עפר בדברי רז"ל שקל מליא ושדא
בנחא אדעתא דארעא וכו' ענין רד"ק ונכון הוא פירושו ובענין זה אמר וינצור עפר וילסדה והיא
שזופטים עפר ועצים תוך החפירות אשר סביב העיר עד שממלאים אותם מעפר ועצים תלים
סביב לעיר על מלוי החפירות כדי לעלות מהם לחומה והוא הנקרא סללה : (הפקד) , ענין
ז כירה והשגחה על הדבר ופירושו היא שהפקד עליה עונה : (ז) כהקיר , מענין מקור וכן
הקרה : (ח) פן תקע , ענין הסרת הדבר ממקומו כמו ותקע כף ירך ועקב וארשו קעע או
יקע : ארץ לא נטבת , כארץ : (ט) עולל , מקור מן המרובע מן הכפולים : סלסלות ,
פ רש ר' יונה כמו ולזלים והם סעפי הנטיעים והוא בן ארבע . ורד"ק פירש כי הוא מענין סל
ומשאר ונכפלה בו הפ"א והלמ"ד והם הסלים שאדם צויר בהם . ונפירות כמו סלים שראו סלל
והדגש לאות סלי קורין ונסלסלות נכפל גם כן פ"א הפועל : (י) ואעידה , ענין אזהרה כמו
העד בעם העד העיד כמו האיש ובא בלשון עדות כי המזהיר באחד מזהיר בו בפני עדים כדי שלא
יכחיש בו אחר כן : ערלה אונס , כל דבר היתר והכבוד שראוי להשליכו ולהסירו יקרא ערלה
וכן ערלה אונס לשון נקבה כלומר כבודה ויורת נשר כאלו אינה כרויה לשמוע : (יא) ואח
חמת ה' , היוצאת על ישראל מלאתי חמה עד שנלאתי להכילה : שפך על עולל , לשפך החמה
על עולל : ועל סיד בחורים , ענין ענה בדבר סתר . ובפירוש סוד ר"ל סיעה שמתחברים יחד
בסד אחד דעה אחת ולא יועילם : מלא ימים , חאר סמוך והוא יותר מהזקן : (יג) בצע
בצט , ענין חמדה : (יד) על נקלה , חאר מבנין נפעל ופירושו על אמרה נקלה ענין בזיון :
(טו) הכלים לא ידעו , פירושו לא הרנישו בהכלמה שיכלימום אדם על רוע מעשיהם : הובישו
כי מוענה עשו , פירושו בחמיה כלומר אם ריבשו כשעשו תועבה לא רובשו : (טז) לנהיבות
עולם , פירושו שאלו בעבור הדרכים אשר מעולם כלומר הדורות שעברו ותמלאו כימי שאחו

תרגום אשכנזי לד

ד) ריסמעט אייך צום קריגע ווידער זיא ! אויף , וויר ציהען אים מיטטאגע
 רזין ! — הא , שאן ווייכעט דער טאג , שאן דעהנען זיך דעם אבענדס
 שאטטען . — (ה) אויף ! וויר ציהען צור נאכטצייט , רייסען איהרע פאל
 לעסטע נידער ! — (ו) פירוואהר ! זא שפריכט דער עוויגע צנהאר :
 הויעט ביימע נידער , ווערפעט באַללזוערק גענען ירושלים אויף ! זיא , דיא
 שטארט , דיא שטרענגע אהדונג טריפעט , דערען מיטטע געוואלטטהעטיגקייט
 פיללעט . (ז) וויא ברונגען וואססער קויללט , זא קויללעט איהרע באַסחייט ;
 פרעפעל , געוואלטטהעטיגקייט ווירד שטעטס אין איהר , פאָר מיינעם אַנגעזיכט ,
 געהערט

כ א ו ר

אגס הוא מהראת שורש רעה , כמו (להלן י"ח ט"ז) רעודלותיו , ודומיו , דאה בספר שפת
 אמת , בשרש הנזכר . ועל פי הדברים האלה תרגמתי אשכנזי . איש אה ירו . את עקמו ,
 וכן (חיוב א' י"ד) רועות על ידיהם , כלומר , מלך אחד , אושר , יורג עיר , או על ערים ,
 וכן האחר , עד כלותם לכבוש את הארץ . (רד"ק) . ודאה מקרא האחרון בשרש הקודמת ,
 (ד) קדשו וגו' . דברי אנשי חיל הכשדים , אשר יצרו על ירושלים , עד פסוק ו' . עליה
 וכו' . שיצור האמר , שיאמר הכשדים , איש אל אחיו : החלבו למלחמה על העיר ירושלים ,
 המתפזרת בגאון עזה ! אזרו מתניכם , ונסע לקראת חומותיה בצבדים , ולא יצטרכו חוס
 היום המלאה , כי רב שלל ונזה כמזא נה : אולם , אה ! כנהפכה היום לערו , כנה
 יגדלו הכללים , כי נטה השמש לבוא . אך כל זה לא יעזור ברוחני , כי נבקיענה עליה , ונחרום
 ארמנות שריה . כן ביאור המקראות האלה לדעתי , וכן תרגמתי אשכנזי , ולמפתחים הרך
 אחר בזה . אוי . ענין קריאה לבד , כמו (זכריהו ב' י"ד) הוי הוי וניסו מארץ צפון ,
 וכדמתורגם בל"א . כי פנתו וגו' . כלומר , האור פנה לו לדרכו , והכללים הסוטעים
 ומתפזרים . (מדברי רד"ק) . (ה) ארמנותיה . שהם חומותיה . להשגב בהם , נשחיתם
 אותם . (הכ"ל) . (ו) כי כה וכו' . כלומר , מאת ה' היתה זאת , כי הוא רוצה להשחיתם ,
 והעיר את רוחם , לבוא אליה , וכאילו אמר להם : כרתו וגו' . כרתו וכו' . כרתו ענים ,
 לעשות מהם דיק . (הכ"ל) . עצה . לית , לא מפיק , לשון אעא . (המסורה) .
 זה לשון רש"י ז"ל : ענה , לא מפיק ה"א , והו' לשון עץ , שאין לשון כריתתו נופל על הענה ,
 וענה האמיר כאן , לשון הרבה ענים , כמו דגה (שמות ז' י"ח) , לשון דגים הרבה , וביאור
 דברי הרב ז"ע , שאלת עצה , הנמצאת פה , איננה משרשי עץ , ככל ענה , האמורה
 במקרא , רק היא ענין עץ , והיא אם הקיבוץ (נאמען קאללעקטיפום , זאממעלנאמען) ,
 שהיא מורה תמיד על כמות בלתי מיגבל , ובלתי כדל באישים פרטיים , כידוע למדקדקים .
 ושפבו וגו' . לדעת יונתן סוללה הוא תל גבוה , שחרגס סוללה מליתא , והוא , שאפתין עפר
 תוך החפירות , אשר סביב העיר , עד שממלאים אותם מעפר , ועושים תלים סביב לעיר ,
 על מילוי החפירות , כדי לעלות מהם לחומה , והוא הנקרא סוללה . (מדברי רד"ק) . על
 וכו' . וכברו על ירושלים מליתא . (הכסדי) . היא וגו' . היא קראת , דאחפקידו לה חובה ,
 כוליהון אנסיין בנווה . (הכ"ל) . העיר וכו' . היא העיר , שהפקד עווכה , סף על פי
 שהאריך לה הקדוש , ברוך הוא , לא יאריך לה עוד , כי כלה עושק בקרבה , בכל העיר ימנא
 אדם עושק . (רד"ק) . כלה . מחדר הטעמים סינר המלה הזאת , לפי הכוונה , עם
 המלות שאמריה , כי נקד מלת הפקד בטעם קטן , שהוא המלך האני , ומפסיק יותר מטעם
 נפחוא , במלת כלה , שהוא המלך האני , ועל פי זה תרגמתי בלשון אשכנזי : עושק
 בקרבה . כלומר , אפילו בתוך העיר עושקים , אן צריך לומר חן לעיר , בדרכיס .
 (רד"ק) . (ז) בהקיר וגו' . אמר י כמו שהבאר מומיה תמיד טובעין , בלי הפסק . כן
 הקרה דעפה , והוא שאמר , על פני תמיד . (הכ"ל) . פיר . כן קמי , והכתיב הוא בור ,
 והוא

ז ה א

תרגום אשכנזי

געהערט — דאָהער איהרע שמערצהאַפֿטען וואונדערן ! — (ח) בעסרעדן ,
 אַ ירושלים , זאָנסט קעננט' איך דיינער איבערדריסיג ווערדען , דין צור איינ-
 ערע , צום אנווירטטהבארען לאַנדעמאַכען . (ט) זאָ שפּריכט דער עוויגע צבאוח :
 וויא וויינשטאָק ווירד דער רעסט ישראל'ס נאַכגעלעזען ; לים אַללמעליג נאָך ,
 (אָ פּיינד ,) וויא וויינצער אויף האָהען ראַנקען ! (י) מיט וועם זאָלל איך
 רעדען , ווען וואַרנען , דאַס זיין עם הערען ? — איהר אָהר איזט יאָ פֿער-
 שטאַפֿט , אַלס קעננטען זיא ניכט פֿערנעהמען ; זעהט ! דעם עוויגען וואַרט —
 איהרער פֿעראַכטונג , איהרער לעסטרונג געגענשטאַנד ! —

(יא) אונד איך — פֿאַן גאַטטעס צאָרן ערפֿיללעט , קאַננ'ס ניכט מעהר ער-
 טראַגען — ערגיסע מיך איבער אונמינדיגע אויף דען שטראַסען , איבער דער
 יוגענד פֿערזאַמלונגען אַללע ; פֿירוואַהר ! זאָ מאַן , אַלס פֿרויא ווירד געפֿאַנגען
 דינוועג געפֿיהרט , בעטאַגטע אונד אַכגעלעכטע גרייזע . (יב) איהרע הייזער
 ווערדען

ב א ו ר

זואו סילוף אַותיות אַהויי ווענין אַחד : הַמס וכו' * קל חטיפֿין וצוזין משתמע צה
 קדמי תדיר , על כן אייתיתי עליה מרע ומחא * (הכסדי) . על פני . כלומר , שאכי רואה
 ושאגיח לעד , לא כמו אהם אומרים , און ה' רואה אותנו * (רד"ק) . חלוי ומכה * אמר ,
 חמס וסוד : חלוי ומכה ישמע נה , שמחלים העניים , ומכיס אותם , כמו שכתב (ישעיהו ג'
 טו) ופני עניים תטחנו , או פירושו , לענוס הקמס והסוד , שהם עושים , אכי מביא עליהם
 חלי ומכה : (הכ"ל) * והנה הכסדי הסכים לדעה האחרונה הזאת , כמו שהזכרתי , ועל פיה
 תרגמתי אשכנזית * (ח) הוסיפו וכו' * שאם לא תוסרי , יפרדו רלוכי ממך , שלא ארצה
 לך * (רד"ק) . תקע נפשי ממך . כמו (ראשית ל"ב כ"ו) ותקע כף ירך יעקב , ענין הסרת
 הדבר ממקומו , ושראקע , או יקע * (הכ"ל) : וראה בניאור רש"י ל' במקום הנזכר .
 ומלאנו אורש נקע בהוראה הנזכרת , כאשר נקעה נפשי מעל אמותה (יחזקאל כ"ג י"ח) .
 והכסדי תרגם : דלמא ירחק מימרי יתך , גריווק ההגשמה , כדרכי תמיד , וכן תרגמו
 אונקלוס ויונתן בן עוזיאל מאמר ונעלה נפשי אהכס (ויקרא כ"ו למ"ד) , ועל פיה מתורגם
 בל"ח . פן וכו' . דלמא אשוינך נדיא , כארע סדוס , דלא איתותבת * (הכסדי) : לא
 צושבה * כאילו לא נושבה מעולם , כך תהיה שמה * (רד"ק) * (ט) עולל וגו' . איתבזא
 יתבזון , כמו דמהלכין על שולי גפן , למקטף , שארש לשרחל * (הכסדי) * יעוללו וכו' *
 אמר , כמו שמעוללין הנפן , אחר שבגרו אותה , שיטבו על העוללות הכשירות , ויבצרו
 אותם , כן יעשו האויבים , כי שארית ישראל הוא כמו העוללות בגפן * (רד"ק) * השב וגו' *
 דברי המליך הקדוש אל מלך בבל , אשר יבוא , להחריב את ארץ יהודה : שטל יבזו את עם
 המורדים נב' אלהיהם , אל תחשוך , ודמה לבופר כרם , המגולל את האשכולות , ומשיב
 ידו ; פעם אחר פעם , עד לא ישארו שנים , שלשה ענבים , בראשי לליות הנפן הגבוהים :
 פלסלות * כירש רבי יונה , כמו (ישעיהו י"ח ה') הזולים (בחילוף זס"שרן) , והם סעיפי
 הנטיעים ; והוא בן ארבע * (מדברי ר' שלמה מן מלך) * ועל פיה תרגמתי אשכנזית *
 ולרה"ק ז"ל דרך אחר צוה * (י) על * במקום אל , כמו (שמואל א' ב' י"ח) וילך חלקנה
 הרמחה על ביתו , ודומיו * ואעידה : ענין התראה והזהרה , כמו (ראשית מ"ג ב') העד
 העיד בנו האיש , רד העד בעם (שמות י"ט כ"ח) , ובא בלשון עדות , כי המזהיר באחד
 מזהיר בו בפני עדים , כדי שלא יכחיש בו אחד כן * (רד"ק) * וכן מתורגם בל"ח * וישמעו *
 ויק בלון חילקן * (הכסדי) * ולא וכו' . הם עושים ענבים כאילו ערלה אונס , ואין בהם
 פוגת להקשיב * (רד"ק) * וכדמתורגם בל"ח * הנה וגו' * האפתגמא דה' הוה להון
 לכיבודין

שמעו
יעזר
(י)
ולא
בו
בחיו
מלא
הקרי
ע"כ
הוקע
והרב
pper.
העני
שית
הת
עשתי
המלס
בשרש
מחזה
קערב
סלפני
כל לשו
בזה
affir.
בחוק
לחיסוד
לשמעו
קדם ה'
מלאתי
על וכו'
לאמר

ירמיה ו לח

שִׁמְמָה אֶרֶץ לֹא גֹשְׁבָה : (ט) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עֹלָל יְעוֹלְלוּ כַגִּפֶן שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשֵׁב יָדָה כְּבוֹצֵר עַל־סִלְסוֹלוֹת :
 (י) עַל־מִי אֲדַבְּרָת וְאֶעֱדָה וַיִּשְׁמְעוּ קִמְצַן בִּזְק הַגֵּרָה עַל־הָ אֲנָסִים
 וְלֹא יוֹכְלוּ לְהַקְשִׁיב הַגֵּרָה דְּבַר־יְהוָה הִיָּה רָחֵם לְחַרְפָּה לֹא יִחַפְּצוּ
 בּוֹ : (יא) וְאַתְּ חֲמַת יְהוָה מְלֵאֲתִי גְלֵאֲתִי הַכִּיל שִׁפְךָ עַל־עוֹלָר
 בַּחוּץ וְעַל סוּד בַּחֲדוּרִים יַחְדּוּ כִּי־גַם־אִישׁ עִם־אִשָּׁה יִלְכְּדוּ וְזָקֵן עִם־
 מְלֵא יָמִים : (יב) וְנָסְבוּ בְּתוֹכָם לְאַחֲרִים שְׂדוּחַ וְנָשִׂים יַחְדּוּ כִּי־

אמה

ר ש ו

הַקִּירָה רַעֲתָה • כֵּן גּוֹצַעַת רַעֲתָם תַּמִּיד מוֹסִיפִים וּמַחֲדָשִׁים • חֲלֵי וּמַכָּה •
 ע"כ חֵיטִיתִי חֵלֶה וּמַחֵחַ : (ח) הוֹסֵרִי • קִצְלֵי עוֹסֵר : פֶּן תִּקַּע פֶּן תִּגְתַּק
 הוֹקַע' לֶשׁוֹן חִיבוֹר וְהוֹקַע חוֹתָם (מִדְּבַר כ"ה) וַיֵּשׁ (שְׁעָרִים) ל' הַסֵּרֶת הַחִיבוֹר
 וְהַרְבֵּה תִיבוֹת מִשְׁמֹשׁוֹת כֵּן : (ט) עוֹלָל גְּרַפְאִי'ן בְּלַע"ז (הוּא גְּרַפְעֵר
 Grapper. בְּל"ח חֵיס וַיִּוּיֵן צַעֲרָג נֶחָדְךָ לַעֲזוֹן) , לְאַחַר שֶׁצָּנְרוּ הַכֶּרֶם וְגִשְׁאָרוֹ עוֹלְלוֹת
 וְהַעֲנִי' בְּחֵי' וְעוֹלְלוֹת' כֵּן יִבְזוּ וַיַּחֲזְרוּ וַיִּבְזוּ : הַשֶּׁבַע יִדְךָ • חֲתָה הַשּׁוֹג' הַשֶּׁבַע יִדְךָ לְשַׁלּוֹל
 שְׂמִית כְּבוֹרֵר הַמִּשְׁבִּי יָדוֹ עַל סִלְסוֹלוֹת הַמַּסְלָסֵל וּמִחַפֵּשׁ הַעוֹלְלוֹת וְכֵן הִיָּתָה מִשְׁהַגְלָה
 חֵת יִסְוִיקִים וְהַרְגוּ וְהַמְלִיךְ חֵת יִכְנִיֵה חֲזַר לַסּוּף ג' חֲדָשִׁים וְהַגְלָהוּ חֲזַר לַסּוּף
 עֲשִׂיתִי עֲשֵׂה שְׁנָה וְהַגְלָה חֵת גְּרַקִּיבוֹ סִלְסוֹלוֹת דְּבִירִקוֹר' שׁ בְּלַע"ז , (לֹא מֵאֲתִי
 הַמֵּלֶכֶה הַזֶּה חֵת לֹא בְּל' גְּרַפֵּת וְלֹא בְּלַשׁוֹן חֵיטְחֵלִי' , חֲבַל ר' ח' הַלּוּי' ז' לְכַתֵּב בְּגִמְוִקִי
 בְּשֵׁרֶם סִנְסֵל דְּבִירִקוֹר' שׁ בְּלַע"ז , וְכַל' ח' שְׁטוֹפְפֵלֵן , עַכ"ל • וְחֵלִיָּהוּ יוֹד־עֵנו
 מִחֵזֶק ל' הַתִּיבָה הַזֹּאת) בְּח"ד פִּטְר' שׁ בְּלַע"ז (פִּחְנִיעֵר' ס' Paniers. בְּל"ח
 קֵעֵרֵב) כִּמוֹ סִלְסֵלָה וְתַרְוֹמֵךְ (מִשְׁלֵי ד') כֵּךְ פִּירֵשׁ דּוֹגֵשׁ וּמִנְחָם פִּירוֹשׁ לַשּׁוֹן
 סִלְפִּטְר' שׁ בְּלַע"ז : (י) וְחֵעִידָה • לַשּׁוֹן הַתְּרַחֵס : עֵרְלָה • חֲשׂוֹמָה וְכֵן
 כָּל לַשּׁוֹן עֵרְל : לְחַרְפָּה • מַחֲרַפִּין חוֹתוֹ : (יא) וְחֵת חֲמַת ה' מֵלֵאֲתִי : לְבִי מֵלֵא
 גְּמֵאָה לְבוֹה חֲמַת ה' עֲלֵיהֶם הַכִּיל • כִּמוֹ לְהַכִּיל חֲשׂוֹפְרִי' ד' בְּלַע"ז • (ח' סוֹפְרִי' ד'
 a faulxir • לוֹ עֵרְטֵרֶחְגֵּעֵן , עֵרְדוֹלֵטוֹן) : שִׁפְךָ עַל עוֹלָל • לַשּׁוֹךְ עַל הַיּוֹנְקִים •
 בַּחוּץ • בְּשׁוֹךְ : מֵלֵא יָמִים • קְרוֹב לְמוֹת וְהוֹ' יַתֵּר עַל זָקֵן : (יב) שְׂדוּחַ וְנָשִׂים יַחְדּוּ :

יוסבו

ב א ו ר

לְחִיסוּדִין , מֵדֵלֵא בְּנֵן נִיָּה , (הַכְּסֵדִי) , לְחַרְפָּה וְכו' • כִּי מֵה שְׁהוּא חֲרַפָּה לְאָדָם , לֹא יִרְכָּה
 לְשִׁמְעוֹ , כֵּן הוּא לְהַס דְּבַר ה' (רד"ק) • (יא) וְאַחַ וְגו' • וַיִּתְּנֵבּוֹתָא דֵה' בְּזַקְוֹף מִן
 קֶדֶם ה' חֲתִמְלוֹתִי , לְחֵיטִי לְסוֹבְרָא • (הַכְּסֵדִי) • חֲמַת וְכו' • חֲמַת ה' , הַיּוֹבֵאֵת עַל יִשְׂרָאֵל ,
 מֵלֵאֲתִי מִמֶּנֶה , עַד שֶׁנִּלְחֵיטִי לְהַכִּילָהּ (רד"ק) • שִׁפְךָ וְגו' • לַשּׁוֹךְ חֲמַתָּה עַל עוֹלָל • (הַכ"ל) •
 עַל וְכו' • עַל־יִנְקִין בְּסוֹף , וְעַל סִיעֵת עוֹלְמוֹן כַּחֲדָא • (הַכְּסֵדִי) • סוּד וְגו' • רֹכֵב
 לְחַמּוֹר , סִיעָה , שְׂמַתִּמְכָרִים יַחַד כְּבוֹד חֵדָה , וְנַעֲנֵה אִשֶּׁת , וְלֹא תוֹעִיל לְהַס כַּחַס , וְלֹא יוֹעִילִם
 כָּל

ירמיה ו

אמה את ידי על ישיבי הארץ באם יהוה : (יג) כי מקטנם ועד גדולם כלו בוצע בוצע וסנב יא וער בהן כלו עשה שקר : (יד) וירפאו את שבר בתעמי ער נקקה לאמר שלום שלום ואין שלום : (טו) והבישו כרתועבה עשו גם בוש לא יבושו גם הכלים לא יתעו לבן יפלו בנפלים בעת פקדתים יפשו אמר יהוה : (טז) כה אמר יהוה עמדו על דרכים וראו ושאלו לנחבות עולם איה דרך הטוב ולכי רבה ומצאו מרגוע לנפשכם ויאמרו לא גלף : (יז) והקמתי עליכם צפים הקשיבו לקול שופר ויאמרו לא נקשיב : (יח) לבן

ר ש י

יוסדו לאחרים : (יג) בוצע בוצע . אינס ממון : על נקלה . קל לנביא השקר להוציא מפייהם ולומר שלום יהיה לכם וצד צד זה מרפאין בדבורם את השבר העתיד לבא עליהם : (טז) הוצשו . עליהם למי צהת : הכלים . כמו להכלים : גם בוש לא יבושו . אינס מהזיישין מועשיהם הרעים : (טז) מרגוע . מנוח : (יז) והקמתי עליכם צפים . הוא שמעמידן על המגדלים בעת החירום איש צופה ורוח' הם גיים צא לעיר חוקע בשופר ומוזהיר את העם להחלץ ולצא עליהם חף אני העמדתו נביאים הושמיעים אתכם חת הכורענות הצאה להזדרז ולהקן דרכים שהנללו והוא כשופר תקיעות הצופ' בהשיבו לקול השופר הזה והחללו צופים גייט'ם בלע"ז (בל"ה, וועכטר עיינ'ש"ה"ד"י"ד) : והקמתי פירש העמדתו להם כנר וכן ת"י וחקימות : (יח) את אשר

צם

ב א ו ר

כל זה , (רד"ק) . כי גם וכו' . ארי חף גדר עם אחא יתאחדו , סנעס דשנע יומין (הכסדי) . איש וגו' . כלומר , עם אשהו . (רד"ק) . זקן וכו' . כילא יחמלו על זקן ויכלא ימים הוא יותר מהזקן . (הכ"ל) . (יב) שדות וגו' . וכן שדותיהם מהייתה לאחרים . (הכ"ל) . כי אמה וכו' . ארי אריס ית מחת גבורתי על יתבי ארעא , אמר ה' . (הכסדי) . (יג) כי מקטנם וגו' . כמו שהטאו כלם , כן ילקו כלם . (רד"ק) . ועד וכו' . ארי מועיריהו ועד רבה , כוליהו אנסי ממון , ומספר ועד כהן , כוליהו עבדי שקר . (הכסדי) : ומנביא וגו' . נביא השקר , ויונתן הרגום ויחסר , רוצה לאמור , סיפר מזהיר העם , וכן כהן , כהן הנעל , או מכהני הלויים , כי גם הם היו רעים . (רד"ק) . (יד) וירפאו וכו' . נביאי השקר והכזבים רפאו את שבר בת עמי על נקלה , כלומר , על אמירה נקלה שאין בה ממש . (הכ"ל) . לאמר וגו' . הם אמרו שלום , יהנה אין שלום , כי הנה האויב בא , יום יום . (הכ"ל) . (טו) הובישו וכו' . עליהם למצבה , ארי תועבתא עבדו חף מצהת ליה אינון בהחין , חף אתכנעא לית אינון ידעין ; נכן יתרמון קטילין , בעידן דאסעו עליהון חוביהון , יתקלון , אמר ה' . (הכסדי) . (גם וגו' . פירוש , לא הרגשו בכלמהו שיכלימוס אדם , על רוע מעשיהם . (רד"ק) . לכן וכו' . נביאי השקר וכהני הנעל יפלו בעת

ווערדען פֿרעמדען צו טהייל , פֿעלדער , ווייכער אַללעזאָממט ; דען איך שווינגע
 מיניע האַנד איבער דעם לאַנדעס איינוואַהנער , שפּריכט דער עוויגע .
 (יג) פֿירוואַהר ! פֿאַן קליין ביס גראַס , יאַגעט אַללעס נאָך אייגענוץ ; וואָ
 פּראַפֿעט , אַלס פּריסטער — אַללעס איבעט טרוג אויס . (יד) דיא וואַנדע
 ציינעס פֿאַלקעס — זיי וועהנען זיא לויכט צו היילען ; רופֿען : „ פֿרודע !
 „ פֿרודע ! “ — אונד אַך ! עס ווירד קיין פֿרודע ! (טו) שעמען וואַללען זיא
 זיך , דען זיא איבען גרייעלטהאַטען ; אַכער זיא ווירד אינפֿערשעמט , קעננען
 שאַמגעפֿיהל ניכט . דרום פֿאַללען זיא אַללעזאָממט , שטירצען , וואָן איך
 זיא היימוכע , שפּריכט דער עוויגע . (טז) וואָ שפּריכט דער עוויגע : שטעללעט
 איך אייך דיא וועגע , שויעט אומהער ! פֿראַגעט נאָך דען אַלטען העערשטראַפֿען ,
 ערקוּנדעט דען רעכטען וועג , וואַנדעלט איהן , לאַסט איהרע זעעלע רוהע
 פֿינדען ! — זיא אַנטוואַרטען : „ וויר געהן ניכט ! “ —
 (יז) איך בעשטעללע אייך וועכטער , פֿערנעהמעט דער פּאָוויגע שאַלל ! —
 זיא ערווידערן : „ וויר פֿערנעהמען ניכט ! “ —

(יח) דרום

ב א ו ר

בעת שיפלו שאר הטפלים מישראל , והיהיה בעת פקודתם , שאפקוד עליהם את מטאתם ,
 והאיוס חורבן הבית והעיר . (הכ"ג) . ועל פי זה תרגומתי אשכנזית . (טז) כה אמר
 וגו' . פירוש , עמדו בדעתם על הדרך הטוב , ועל הדרך הרע , וראו בנייתכם , ואמר זה
 כמו שאמר אליהו לעובדי הנבל (מלכים א' י"ט כ"א) עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים ,
 אם ה' האלהים לבו אחריו וכו' , וכן אמר להם , הנה נביאי האמת אומרים לכם , הוסרו
 וסובו מדרכיכם הרעים , ולא תכתבו ביד איוב , ונביאי השקר אומרים לכם , טוב הוא הדרך ,
 שאתם אומרים , לא תסורו ממנו , ומה נביאים נפסידים אחרכם , כי תכתבו ביד איוב ,
 אל תיראו , כי שלום יהיה לכם , ועתה נחמו בשלכם , איהו הוא הדרך הטוב , גם שאלו
 בעבור כתיבות עולם , כמו שאמר משה רבינו עליו השלום (דברים ל"ב') שאל איך ויגדך ,
 כן אמר להם , שאלו כתיבות עולם , הלווא , שאלו בעבור הדרכים , אשר מעולם , כלומר ,
 הדורות שבערו , ותמלאו , כי מי שאחז דרך האמת , באלו הטוב , ומי שאחז דרך , שמורים
 אתכם נביאי השקר , באלו הרע , לפי שאחז דרך השקר , ומשני פנים אלה תוכלו להכיר ,
 איהו הדרך הטוב , ולכו בה , או מדרך השכל , או מדרך הקבלה . (הכ"ל) . לנתיבות
 עולם . לשבילין דמין עלמא . (הכסדי) . ועל פי זה מתורגם בל"א . וכונת המליץ הקדוש
 על הדרכים הטהורים והטובים , אשר הלכו בהם אבותינו הראשונים , אברהם , יצחק
 ויעקב , וכל עבדי ה' , הקדושים אשר בארץ המה , והעיד בעם יהודה , שיטעו בנתיבות
 צדק וישר כאלה , ולא יסורו מהן ימיו ושאל , לטוב להם כל הימים , ולהכניסם בכל מעשה
 ידיהם . ומצאו וכו' . ובה תמצאו מרגוע נפש ונסת רוח , בשתי הסעיפים , וכשאמרתי
 לכם זה , אערתם , לא נלך , ולא תחקרו על הדרכים , כי מה שאנו אומרים , טוב הוא
 בעינינו . (רד"ק) . (יז) והקימותיו וגו' . נביאי אמת , שמורים אתכם , ואומרים
 לכם , הקצו ליקול האופר , שתוקעים סביבותיכם בשופר , מפני האויב , להניס העם ,
 וראו , איך מנתיבים אתכם נביאי השקר , על תוהו , שאומרים לכם , שלום יהיה לכם ,
 ועתה הקצו לנו ליקול האופר . (הכ"ל) . והכסדי תרגם בדרך משל (אללעגאָרוש) : ואקיימת
 עליכון מלפין , קבילו ליילי נבייא ; ואמרו , „ לא קבילו ! “ . עליכם . על במקום אכל ,
 כמו והוא עומד עליהם (ראשית י"ט ט') , ודומיו . ויאמרו וכו' . כן אמרו , לא נקום לכל
 זה

תרגום אישכנז

(יח) דרום הערעט, איהר פֿעלקער, מאַכט'ס איירען פֿערוואַמלונגען קונד!
 (יט) פֿערניס, ערדע! איך ברינגע אונגליק איבער דוועס פֿאַלק, איהרער
 ענטוורפֿע פֿרוכט; דען מיינע זואַרטע פֿערנעהמען זיא ניכט, מיינע לעהרע —
 זיא פֿעראַכטען זיא * (כ) וואָס זאָלל מיר ווייטהויך, אויס שבא קאָממענר?
 וואָס ערלעס געווירצראָהר אויס פֿערנען לאַנדען? — איירע גאַנצאָפֿפֿער האַבען
 מיינען בייאפֿאַלל ניכט, איירע שלאַכטאָפֿפֿער זינר מיר ניכט אַנגענעהם *
 (כא) פֿירוואַהר! זאָ שפּריכט דער עוויגע: זעהעט! איך שטעללע דוועס
 פֿאַלקע פֿאַללען, דאָ שטרױבעלן פֿעטער, קינדער אַללעזאָממט, דאָ הין אויט
 נאַכבאַר אונר פֿריינר! (כב) פֿערנער שפּריכט דער עוויגע: זעהט! איין
 פֿאַלק ריקט העראַן אויס נערדליכעס לאַנדע, איין גראַסעס פֿאַלק רעגעט זיך אַן
 דעס לאַנדעס אייסערסטען גרענצען. (כג) זיא שווינגען כאַגען אונר לאַנצע,
 זינר אונבאַרמערציג, גרוואַס; אויף פֿפֿערדען רייטען זיא, איהרע שטיממע
 וזיא מערעסוואַגען ברױזענר — פֿעראַיינט צום קריגע געריסטעט, ווידער ריך,
 אַ מאַכטער ציון! (כד) וויר הערען דען רוף פֿאַן איהם, אונזרע הענדע ער-
 שלאַפֿען; אַנגסט ערגרייפֿעט אונס, גלייך איינער געבעהרערין וועהען *
 (כה) אַ וואַנט אייך ניכט אויפֿס פֿעלד, וואַנדערט אויף דען שטראַמען ניכט!
 דעס

ב א ו ר

זה, כי אשכנז בירושלים, ונהיה בשלום. (רד"ק). (יח) לכן וגו'. דברי הנביא,
 בשם ה' אלביו: שמו, כל גויי הארץ, את הרעה, אשר נעם יהודה, והודיעה לכל
 העדית המתאספו ביניכם! כן שיעור המקרא הסתום הזה, לפי דעתי, יכן תרגמתי אשכנזי,
 ולמפרשים דרך אחר בזה. (יט) שמעי הארץ. הנה השתמש המלך הקדוש בזה בדרכי
 המלכה, הנקראות בלה"ע (פערוואַניפֿיקאַציאָן אונר אפֿאַסטראָפֿע), וראה יותר מזה
 בהקדמתי לספר ישעיהו. הנה וגו'. הא אלה מיתי ביסתא על עמא הדין, תשלמת עיבדוהין
 ארי לפהנמי עבדי נבייא לא קנילו, ואורייתי, וקטי בה. (הכשני). פרוי כחשבוחם.
 אינו אמר, שיעניש על המחשבה לבד, אלא על מעשיהם, שהם פרי מחשבותם, שהם
 חושבים, שאין אכירואה את מעשיהם, לפיכך הולכים אחר לבם, למלאות תאותם, ואדוכי
 אבי, וברובי לזרחה, פירש, פרי מחשבותם, המחשבות, שאדם חושב, ולא באולידו, ע"כ
 נמנע מעשיהם, עליהם אמר, פרי מחשבותם, אבל המחשבות שיבואו לידו, וכמנע
 מעשיהם, מיראת שמים, לא ינטרפו לוועשים. (רד"ק). ואנכי תרגמתי על פי דעת
 הר"קס ז"ל. וחורתי וכו'. כמו יאל תורתי לא הקיבו, כי על דברי, רוצה לאמור, דברי
 הנביאים, שזהירים אותם, ותורתי, רוצה לאמור, תורת משה, לא די שלא הקשיבולה,
 כשקראים אותה להם, אלא גם מאסו בה, שלא ירצו בה, לקרותה ולשמעה, כי בימי
 יאשיהו, כשמלא חלקיהו כפר התורה (מלכים ב' כ"ג ח'), וקרא בה, היה חידוש אצלם,
 כי כבר שכחו אותה. (רד"ק). (כ) למה זה וגו'. דברי האלהים אל ישראל עמו: למה
 תביאו לי קטורת סמים יקרים, מובאים מארצות רחוקות, להעלות ריח ניחוח לפני,
 ותכעסוני במעלליכם הנשחיתים? שוא לכם הקטיר והקריב קרבנות! כי לא אחסוך בדם
 פרים ואלים, רק במעשה הנדקה והיושר. וכבר העירו על זה הענין הראשי כל הנביאים
 המזכירים הקדושים (ראה עמוס ו"ו כ"א וכו', מיכה ו"ו ו"ו וגו', תהלות כ"ח וכו',
 ועוד במקומות רבים) משבא. ראש מזה במבוא הספר. וקנה וכו'. שהיו מביאים אותם
 מחוץ מרחק, לקטורת, בלא היתה במנחת נאמן ישראל. (מדברי רד"ק). ובחייכם
 וגו'.

(יח) לָכֵן שָׁמְעוּ הַגּוֹיִם וַדַּעִי עֲדָה אֶת־אֲשֶׁר־בָּם : (יט) שָׁמְעוּ
הָאָרֶץ הִנֵּה אָנֹכִי מֵבִיא רָעָה אֶל־הָעָם הַזֶּה פְּרִי מַחֲשַׁבְתָּם כִּי־עַל־
דְּבָרֵי לֹא הִקְשִׁיבוּ וְתוֹרָתִי וַיִּמְאַסוּ־בָהּ : (כ) לָמָּה־זֶּה לִי לְבוֹנָה
מִשָּׁבָא תָּבוֹא וְקִנְיַת הַפְּטוּכִים מֵאֶרֶץ מִרְחָק עֲלוֹתֵיכֶם לֹא לָרֵצוֹן
וּזְבַחֵיכֶם לֹא־עָרְבוּ לִי : (כא) לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה הַגְּנִי גִתְּךָ אֶל־
הָעָם הַזֶּה מִכְּשָׁלִים וּכְשָׁלוּ בָם אָבוֹת וּבָנִים יַחְדָּו שָׁכַן וַרְעוּ יֵאָבְדוּ
וַאֲבָדוּ קְרִי : (כב) כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה עִם כָּא מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְגוֹי גָּדוֹל
יַעֲזוֹר מִיַּרְכְּתֵי־אֶרֶץ : (כג) קָשַׁת וְכִידוֹן יַחֲזִיקוּ אֲבוֹרֵי הַיָּם וְלֹא
יִרְחֲמוּ קוֹלָם בַּיָּם יִהְיֶה וְעַל־סוּסִים יִרְכָּבוּ עָרוֹךְ כַּאִישׁ לְמַלְחָמָה
עָלֶיךָ בֵּת־צִיּוֹן : (כד) שָׁמְעֵנוּ אֶת־שָׁמְעוּ רַפְּי־יָדֵינוּ צָרָה הַחֲזִיקָה־נּוּ
חַיִל בַּיּוֹלָדָה : (כה) אֶל־הַצָּאִי הַשָּׂדֶה וּבְדָרְךָ אֶל־הַתְּלָכִי כִּי חָרַב

הצאו קרי • חלכו קרי ר ש י ראיב

ר ש י

צס • את הרעה אשר צידם : (יט) פרי מחשבותם סכר וחסכותם : ותורת
וימאסו בה • הרי זה דוגמת עזי ותורת וס ויהי לי ליסועה (שעות ט"ו)
שהיה לו לומר היה לי ליסועה חף כאן היה לו לומר ותורתו מאסו זה ודרך
המקראות לדבר כן : (כ) למה זה לי לצונגה • אשר אתם מקריצו לפנני אשר
מוסר צאה : לא ערבו • לא בעמו : (כג) יחזיקו • יקחו כמו ויסלח ידו ויחזק
צו (סס ד') בן צרה החזיקתי לחזתני : (כה) מגור • יראה • ל"א לשון
אסיפה

ב א ו ר

ונו' • וככסת קודשיו לא יתקבלון קדמי • (הכסדי) • ערבו • ענין נעימות • כמו (שיר
ב' ט"ו) כי קולך ערב • ודומיו • (כא) מכשולים • שפטים רעים • על עוונותם • כי
ענמו מאוד • שכן וכו' • מניח וקריביו יידון • (הכסדי) • (כב) יעור וגו' • ואני הוא
המטיח אותם • לבוא מבבל אל ירושלים • ארץ חסוקה • לא יהיה בלתי הערה • (רד"ק) •
מירכתי ארץ • מסיפוי ארעא • (הכסדי) • וכן מרגמתי • וראה בביאור החכם ר' יואל
בר"ל ז"ל לספריו (א' ה') • (כג) כים • כגלי הים • (רד"ק) • ועל וכו' • כי לא
יבואו רגלים לבד • אלא חף רוכבי סוסים • ויהיו בהם רבים • וגלגלם ייתר חזקה • (הכ"ל) •
ערוך וגו' • כל אחד מהם יהיה ערוך בכל יום • כמו איש אחד • הכיער להלחם עם חבירו
מל זמה ערוכה • שמכין עצמו בכלי זין • וברוב לא יהיו הרבים כל כך מזויינין • וזה הקול
יירה כל אחד מהם ערוך למלחמה • כאיש אחד • ועל מי יבואו? עליך • בת ציון • (הכ"ל) •
ונדעתי ביאור המאמר הזה • שלא יהיה חיל כנכדכנר • מלך כסדים • מפיזר ומפורל • בלי
סידור • רק יהיו כלם באגודה אחת • כאיש אחד • להלחם עם אנשי יהודה • ברוח נבונה •
ועל פי זה מרגמתי אזהרות • (בד) שמענו וכו' • שמענא ית שמעונו • אתר שלא יבא •

עקף

ירמיה ו

לאיב מגור מסביב : (כו) ברתעמי הגרישק והתפלשי באפר
אבל יחיד עשי לך מספר תמרורים כי פתאם יבא השודד עלינו :
(כז) בחון נתתיה בעמי מבצר ותדע ובחנת את דרכם : (כח) כלם
סרי סוררים הלכי רכיל נחשת וברזל כלם משחתם המה :
(כט) נחר מפח מאיש הם מאשחם קרי עפרת לשוא צרף צרוף

ורעים

ר ש י

הסיפה כמו מגורי אל חרב (יהזקאל כ"ח) וכן תירגס יונתן : (בי) התפלשי •
התגלגלי : חבל יחיד • חבל של צן יחיד מי שאין לו אלא צן יחיד ומת : מספר
תמרורי • לפי שהוא דבוק נקוד מספר נפתח ואינו נקוד מספר צמרי : עלינו •
כצבול עליו ועליך : (כז) בחון נתתיה • לירמיה נאמר חזק נתתך בהוכחם
ותדע ובחנת את דרכם שתוכיחם והם לא ישמעו : בחון לשון חזק כמו עופל
בחון (ישעיה ל"ז) הקימו בחוניו (שם כ"ח) : סרי סוררים • סריס מן
הדרך : הולכי רכיל • צין הנחשת והברזל מטילין איבה צין שני שריס שיש צין
כח להגרות יחד כך שמעתי • חני חומר הולכי רכיל הם והזקים כנחשת וברזל
להחזיק בזניהם וי"ת רכיל זה לשון נוכל מהלכין בנכילו כמה דמערב נחשח עם
ברזל ונוכל הוא לשון מחשבה כמו ויתנכלו אותו להמיתו (ראשית ל"ו) :
(כט) נחר מפוח • משל הוא כשנורפים כסף נופחין בנפוח ונותנין תמיד
עופרת בתוך הכור ומועיל לנרוף חבל אתם בחתי לנרוף חתכם הנפוח נחר
ונחרך האש והם העופרת כולו : ולשוא • ועל הנס נרף הנרוף כי לא הועיל :
ורעים לא נתקו • מדרכם הרעה כלומר יגעו הנביאים להוכיח ולא הועילו
נתקו פורטראקיי"ץ בלע"ז , (ר"ל פירכ"ט דעטחש"עס Furent detches.
בל"א ווארדן אבגעזונדרט , לאז געמאכט) , (ל"א ורעים רשעים ס"א"ח) :
נחר • לשון חרה אפי (איוב ז') ועלמי חרה מני חורב אישר"ש בלע"ז ,
ארז"ע

מכלל יופי

דרך הטוב באלו הטוב וההפך הפך : (יש) כי על דברי , כמו אל דברי וילך אל קנה הרמתה
על ביתו כמו אל ביתו והם דברי הנביאים : וחורתי , כמו ואל תורמי ופיא תורת משה : (ו)
וקנה הטוב , הנשם שהוא בדמות קנה הנקראת בלע"ז קני"א נקרא כך : (כא) יאברו ,
כתיב ואברו קרו והענין אחד : (כב) יעור , מבנין נפעל ואני הוא המעיר : (כג) קשה
וכידון , אמר בו התרגום קשתין ותריסין ושרשו כיד : (כד) שמעו , הכניו לנו אשר זכר
והוא שם והנפרד מן שמעו שומע כפלים רומח : (כה) הצאי תלכי , כתוב ביו"ד הנקנה
מדבר כנגד הכנסה תלכו תלאו קרי מדבר כנגד הפרטים והענין אחד : (כו) אבל יחיד ,
חבל אדם שמת לו בנתיב יחידו שהוא חבל קשה : מספר תמרורים , מספר סמך לפיכך הוא
פתוח מספר של מרידות ונמסרה שלשה פתחין והם מן תמרויא סמיכין לרמוניא פירוש תמרויא
מספר תמרורים סמיכין מספר בית האכל רמוניא מספר הדרימון : (כז) בחון , בחולס
פירוש מבצר ומגדל כמו הקימו בחוניו ואמר ובחנת לשון נפל על הלשון : (כח) סרי סוררים
שור

דעם פיינדעם פֿורטכאָרעם שווערר וויטהעט רינגס אומהער * (כו) אומגירטע
 דיק מיט זעקקען , אַ טאַכטער מיינעם פֿאַלקעם , וועלצע דיק אין אַשע ! שטעללע
 טיפֿע טרויער אַן , וויא אום איינען איינציגען זאָהן , קלאַגע ביטטערליך ! דען ,
 אַד ! פֿלעצליך איבערפֿעללט דער פֿערהעערער אונס * (כו) צום פֿריפֿענדען
 שטעלצער זעצ' איך מיינעם פֿאַלקע דיק ; זייא פֿעסט ! ערגרינדע , פֿריפֿע
 איהרען וואַנדעל ! (כז) וויא אַכטרינגיג זינד זיא אַללע ! וועלכע פֿערליימדער !
 ערץ אונד אייזען — ענטאָרטעט אַללעזאָממט * (כט) פֿערזענגט איזט דער
 בלאַזעכאַלג , דאַהין אים פֿייער דאַן בלייא ; פֿערגעבליכעם לייטערן ! דיא
 שלאַקען

ב א ו ר

עקא אַחדתנא , האַ כחצין לילדתא * (הכסדי) * רפוגו' * שמענו מאמר הנביא ,
 שכולל עצמו עם ישראל , המרדוים אל דבריו * (רד"ק) * (כה) הרב לאויב * בא יחס
 הנבול שליו (דאָטיף) תחת יחס ההטרפות (געניטוף) , כמו (תהלות ק' א') מומר
 לתורה , ודומיו * מגור * ענין מירא ופחד , מלשון ויגר מואב (נמדבר כ"ג') , והדומים
 לו , כמו שביאר רש"י ורד"ק ז"ל , וכדמתורגם בל"א * (כו) והחפלושי באפד * התגוללי
 צחוק האפר * (רד"ק) * אבל יחיד * אבל אדם , שמת לו בטיחידו , שהיא אבל קשה *
 (הכ"ל) * מפפד וכו' * מפפד במרר * (הכסדי) * ביוגו' * ארי נתכף ייתן בוחן עלכא *
 (הכ"ל) * (כו) בחון יגו' * במירי הבחך בעמי * (הכ"ל) * והנה דבר המלך הקדוש
 בזה המשל (אַללעגאָריא) עד סוף הפרשה , והמשיל את עצמו לצורף הנותן את המתכות
 היקרים , ומגדילם מן הסינים המעורבים בהם , ואמר , שהוא בחן את ישראל , ולא מצא בהם
 ישרי לב , שהם הכסף הטוב , רק כלם סגו , יסדו גאלסו , ודמולסיגי נכשת וברזל , וכל
 יגיעתו ושרתו ומלאכתו , להוציא יקר מוולל , להגדל וצורף הוא , כי לא נדלו הכנלים מעדת
 ישראל , ולכן מאספה' , וישט את דור עברתו , כאשר ימאס הכסף הרע , המעורב בסינים ,
 שזיגס אורס מאומה * מבצר וכו' * כן אמר לוינתחלת נבואתו (למעלה מזה א' י"ח) הנה
 כתיב היום לעיר מצר ולעמוד ברזל , לפיכך אל תירא מהם , ומפא אחר דרכיהם , והו
 שאמר , ומדע ובחנת את דרכם * (מדברי רד"ק) * דרכם * ספרים אחרים , לנכ *
 (המסורה) * ואנכי תרגמתי לפי הכתוב במוסמאות שלפנינו * (כז) סרי סוררים * סריס
 מן הדרך * (רש"י) * וכן נראה מדברי המסורה : , לית , כתיב סמ"ך , , והכפל הוא לחזק
 הענין (עמפֿאָזיס) , ועל פי זה מתורגם בל"א * ואין כן דעת רד"ק והכסדי * רכיל *
 מלשינות , כמו (ויקרא י"ט ט"ז) לא תלך רכיל בעמך , וראה שם נביאור הכסר ר' הירץ וויזל
 כ"ע * נחושה וברזל * המשיל הנביא את רשעי ישראל לסינים מעורבים עם הכסף ומשחיתים
 אותו , כאשר כתבתי , וכדמתורגם בל"א , והמפרשים נדחקו בזה , שלא לצורך * (כט) נחר
 וגו' * המשיל למלאכת הצורף , כשיתיד את הכסף , ישים את העופרת עם הכסף , כדי שלא
 יכלה הכסף באש , והנופח נופח בעפית , לצרף הכסף באש , והמכות הוא משל על הנביא ,
 הנופח הוא הנביא , והמפוח הוא פיו וגרונו , אמר , כי זה המכות נצרך , מרוב התעדת הנופח
 צו , ודיבור הנביא הוא הנפוחה , והעופרת תס , ועדיין הכסף הרע לא נתק , והם ישראל
 הרעים , שמדבר אליהם הנביא , השכם והערב תמיד , עד שנקר גרונו , ועדיין רעים לא
 ניקו , ועודם קשים , והעופרת משל למעשה ההשתדלות וההתמדה , בדברי משל ומליצה ,
 לה זורם לטוט * (מדברי רד"ק) * מאשחם * כתיב מלה אחת , וקרי תרין מלין * (המסורה) *
 ומיגדר העמיים נקד מלת מפוח בטעם קטן , שהוא המלך הסבי , ומלת מאש בטעם טפחא ,
 שהוא המלך השלישי , ומפסיק פחות מהטעם , אשר לפניו , ועל פי זה תרגמתי אשכנזית *
 לשווא וכו' * לא להנחה אליפוטין מלפיהו , ועובדיהו בישא לא שבקי * (הכסדי) * (ל)
 כסף וגו' * ואמר שלא נתקו מערעת , הנה הם ככסף נמאס , וכן קראו אותם היודעים
 אותם

הרגום אשכנזי

שלאקען שוידען ויך ניכט . (ל) פֿערוואַרפֿנעם זילבער-גענונט מאַן ווײַז ; פֿיר-
וואַהר ! וויא זיגד פֿאַם עוויגען פֿעראַכטעט .

ז (א) דאַז וואַרט , וועלכעס ירמיהו פֿאַם עוויגען וואַרד , וויא פֿאַלגט :
(ב) שטעללע דיך אין דאַז טהאַר דעם הויזעס גאַטטעס , רופֿע דאַזעלכסט
פֿאַלגענדע וואַרטע , שפּריך : הערעט דעם עוויגען וואַרט , איהר איינוואַהנער
יהודה'ס אַללע , דיא איהר אין דיזע טהאַרע איינגעהעט , דען עוויגען אַנצוּ
בעטען ! (ג) זאָ שפּריכט דער עוויגע צבאור , ישראל'ס גאַטט : בעססערט
איירען וואַנדעל , איירע ווערקע : זאָ לאַס' איך פֿערנער אייך אין דיזעם אַרטע
וואַהנען . (ד) פֿערטרויעט ניכט אויף פֿאַלשע פֿערויכרונגען : „היר אויז דעם
„עוויגעטעמפעל , היר דעם עוויגען פֿאַללאַסט — היר דעם עוויגען וואַהנויך !“
(ה) פֿירוואַהר ! בעססערט איהר איירען וואַנדעל , איירע ווערקע , אבעט
רעכט

ב א ו ר

אותם ורעתם , כי מאם ה' נהם , כיון שלא נתקו מרעתם , ואינם חוזרים למוטב * (ד"ק) .
נמאם וכו' . הא מכתף פיסולא מרחקין קרוביהו , ארי רחיק ה' יתרון . (הכשדי) .
ז (א) הדבר וגו' . לפי הנראה , באה הנבואה , האמורה בפרשה הזאת , אל ירמיהו ,
סוזה ה' , בשנת שמונה עשרה ל'אשיבו , מלך יהודה , אשר חדש בשנה הרי"ח
למלכותו , את בית ה' , והזיל זהב רב מאוצרו , לחוק כל דק , אשר נמצאו בו , וכרת ברית
צין ה' ובין ישראל עמו , לשמור את חוקי האלהים ותורותיו (ראה בספר מלכים ב' פרשה כ"ב
וכ"ג) , ומזה המעשה התעוררו כהני האלילים ונביאי השקר , להבטיח את העם , ולייעד להם
עתרת שלום ואמת , בהתחזק איתם בדרכס הרע ובגלילותיהם הנסחפות , ולכן הטיף להם
המליץ הקדוש את חן אמרותיו הטובות בנבואת תוכחת מוסר , ואמר להם , שלא ימלטו מן
הרעה , אשר דבר עליהם אפס כל הארץ , אם לא ייטיבו מעלליהם . אשר וכו' . אמר בזה
הענין , הדבר אשר היה אל ירמיהו , מה שלא אמר כן בפרשיות הקודמות , אלא כה אמרה ה'
לפי שאמר לו זאת הנבואה בשער בית ה' , לפיכך אמר , הדבר אשר היה , להודיע , כי מה
שעמד בשער בית ה' , מאת ה' באמר לו דבר זה , שיעשה כן * (ד"ק) . (ב) בשער
וגו' . הוא שער מזרחי , כי הוא המיוחד שנשערים * (הכ"ל) . בשערים האלה * שנעה
שערים היו בעזרה , שלשה בצפון , ושלשה בדרום , ואחד בעזרת * (הכ"ל) . (ג) ואשכבה
וכו' . אעמידכם בשכונכם במקום זה , ולא תגלו ממנו , וכעוהו (במדבר ל"ג ט"ו) המייהם
כל נקבה , העמדתם אותם בחיים * (הכ"ל) . (ד) אל חבטחו וגו' . לא תמרחנו לכן
על פתגמי נביי שקרא , דאמרין : „ קדם היכלא דה' אתון פלחין , קדם היכלא דה' אתון
היכלא וכו' . אלו דברי השקר , שאמרים להם נביאי השקר , המתעים אותם , אולם היו
אומרים לנביא , והוא ירמיהו , והיו אומרים לו , לא יסריב היכלו , בעבור העון , ולא תחרב
העיר הזאת , ואמר שלשה פעמים היכל ה' , לפי שהיו שלשה , אולם היכל ודניר , כן פי' אדוני
אביו * , ופירט , כי פסוק ארץ ארץ ארץ (להלן כ"ב כ"ט) תשובת דבריהם , אמר , הרי
ההיכלות , שאתם אומרים , לפני חצובים כמו ארץ , כיון שאתם חושבים לפני , ומניחים
ההיכלות , ויתכן , כי הכפל לחוק , כיון מנהג הלשון , לכפול הענין , ולחוקו על ידי זה ,
פעם בשתי מלות , פעם בשלש * (ד"ק) . ואנכי תרגמתי את הכסף הזה הזאת , כפי הכחות
בלשון אשכנז , וראה יותר מזה בהקדמתי לספר ישעיהו * (ה) ענינו . ל' כתיבין וי"י *
(הי"ס דה) . ורובא לאמור , שהוא מקדמנין הקל , מנסי * למ"ד ה"א , והיו
מקום ה"א , ור"ה מה שכתבתי למעלה מזה (ל' י"ח) * העשו וגו' . אם מענד מענדון דין
דקאט

ירמיה ו ז לט

וְרַעִים לֹא נִחְקוּ : (ל) כִּכְף נִמְאִים קָרְאוּ לָהֶם פִּי־מַיִם
יְהוָה בָּהֶם :

ז (א) הַדְּבַר אֲשֶׁר־הִירָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר :
(ב) עֹמֵד בְּשַׁעַר בַּיִת יְהוָה וְקָרְאתָ שָׁם אֶת־הַדְּבַר הַזֶּה
וְאָמַרְתָּ שְׁמַעוּ־דְבַר יְהוָה כָּל־יְהוּדָה הַבָּאִים בְּשַׁעְרֵים הָאֵלֶּה
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַיהוָה : (ג) כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵיטִיבוּ
דַּרְכֵיכֶם וּמַעַלְלֵיכֶם וְאֲשַׁכְנֶה אֶתְכֶם בְּמָקוֹם הַזֶּה : (ד) אֶל־
הַבְּטָחוֹ לָכֶם אֶרֶב־דְּבָרֵי הַשִּׁקָּר לֵאמֹר הַיְכַל יְהוָה הַיְכַל יְהוָה הַיְכַל
יְהוָה הִמָּתָה : (ה) כִּי אִם־הֵיטִיבוּ הֵיטִיבוּ אֶת־דַּרְכֵיכֶם וְאֶת־מַעַלְלֵיכֶם

אם

ר ש י

(ארז"ע arse. זל"ח פער צראנד) , (סס ל') : (ל) כסף נמאס *
שחינו נרף בשום יגיעה :
ז (ד) היכל ה' היכל ה' היכל ה' * תלת זימנין בשתא אנהנא מתחזיין
קדמוהי

מכלל יופי

שור ואע"פ שהוא כתוב בשמ"ך וכן אמר התרגום כל רבנניהון מרדין : הולכו רכיל , הוא שם
למלשינות והוא קרוב לעכין רוכל והוא הסודר או הנשם וכמו שיש בידם כמה מיני סחורות או
בשמים כן המלשין מאסף הדברים מזה ומזה וכמו שהם מעתיקים הסחורות כיוקנו מזה וימכרו
לזה כן המלשין מעתיק הדברים ישמע מזה ומזה ויספר לזה ולזה וכשתחף הלשון הזה עם
ההליכה לפי שהמלשין הולך בבית חבירו ומה שמע בנייתו הולך ימספר לחבירו : נחש וברזל *
פירוש כמו שהנחשת מעורב עם הברזל לחתוך יפה והוא שקודין לו בלע"ו אויר"ו כך הם מעוררים
זה עם זה ברכילות להרע וכן תרגם יוכתן מהלכין בנכילו כמה למערב נחש עם פרזל ואמר
סרי סוררים כי סרי הוא כמו סרי צי"ן כלומר אדוני הסוררים והוא סמוך כלומר העבדים
סוררים ורעים והולכו רכיל לאדוניהם כמו הנחשת עם הברזל שלא יעשה מלאכת החתוך זה
מכלי זה וכן פירש הריק"ם כל נחשה ונחשה שבמקרא שמדבר לענין סווק : (כט) נחר מפוח
מאס , נפעל עבר שרשו חרר ומשפטו נחרר ענין שריפה וכן נחלה נחשתה . ופירושו אמר
שהמפוח שהוא הכלי שנופחים בו האש נדלק ונשרף מרוב התמדתו באש והעופרת חס והוא
שמימיין הנידפים עם הכסף בנרסו כדו שלא יכלה האש הבסקף ואומר כי המפוח נשרף מרוב
נפחו באש והעופרת תס ועדיין רעים לא נתקו והוא משל על ישראל שידבר הכנניא אליהם השכם
והערב באלו נשרף מרוב דברו אליהם כלומר נחר גרובו בקראו אליהם תמיד וכן אמר במקום
אחר על כן חננתי בנביאים הרגתים באמרי פי ועם כל זה לא ייסרו ולא יאמינו לקול הכנניא :
נאשתם , כתיב מלה אחת וקרי מרין מילין : ערוף , מקור או יהיה תאר לכורף בשקל
גדול : נחקו , מנכין נפעל :

ז (ב) בשערים האלה , שבעה שערים היו בעזרה שלשה בנכין ושלשה בדרום ואחד במזרח
ואמרו עמוד בשער בית ה' הוא שער מזרחי כי הוא המיוחד שנשערים : (1) ואשב ה'
אתכם